

**δ:**βιβλιοκριτική

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

**Οι Γερμανοί είναι ακόμα εδώ  
...κι οι Βρετανοί ομοίως**

Γιώργος Ν. Περαντωνάκης

Μάρω Δούκα  
**Το δίκιο είναι  
ζόρικο πολύ**Πατάκης, 2010  
σελ. 567, € 21,50

**Κ**ρίτη 1941-1945: Οι Βρετανοί πολεμούν τους Γερμανούς με σύμμαχο τις ελληνικές δυνάμεις ταυτόχρονα όμως αντιμάχονται τους ΕΛΑΣίτες από αντικομμουνιστική πολιτική. Οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής πολεμούν τους Έλληνες αλλά παράλληλα, χρησιμοποιώντας δωσίλογους και διορισμένες αρχές, μαινόνται κατά των αριστερών. Στο ελληνικό στρατόπεδο, οι μαχητές της ΕΟΚ (Εθνικής Οργάνωσης Κρήτης) χτυπάνε, όταν μπορούν, τους Γερμανούς συνεργαζόμενοι με τους Άγγλους, αλλά υπόγεια φοβούνται τους αντάρτες του ΕΛΑΣ και –ακόμα και με γερμανική χείρα βοήθειας– παλεύουν να τους εξοντώσουν. Ο ΕΛΑΣ τώρα επιχειρεί με ανταρτοπόλεμο να ενοχλήσει τα γερμανικά στρατεύματα και ταυτόχρονα, καχύποπτος απέναντι στους εθνικόφρονες, προσπαθεί να αμυνθεί απέναντί τους.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των φανερών και αφανών πολέμων, τις συμμαχίας μεταξύ ΕΟΚ και ΕΛΑΣ μετά τη Συμφωνία της Θερίσου αλλά και του μεταξύ τους ψυχρού πολέμου, που είχε ξεκινήσει πριν λήξει ο θερμός, της βρετανικής διπλωματίας και της συμβιβαστικής στάσης του Μητροπολίτη Αγαθαγγέλου κ.λπ. ήταν τα Χανιά να μην απελευθερωθούν τον Οκτώβριο του 1944, όπως όλη η Ελλάδα, αλλά τον Μάιο του επόμενου έτους.

Αυτό το κουβάρι προσπαθεί να ξετυλίξει η νεαρή Βιργινία, εγγονή του εκατοχρονίτη γιατρού Γιώργη Κριαρά, ο οποίος έζησε τα γεγονότα ως φιλήσυχος άνθρωπος της εποχής, που δεν ήθελε καταρχάς να μιλήξει με καμία από τις δυο παρατάξεις –αν και τύχανε της εκτίμησής και των δύο– αλλά σταδιακά είδε με συμπάθεια τους αριστερούς και βοήθησε με τον τρόπο του στην Αντίσταση. Ετοιμοθάνατος πλέον, βάζει την εγγονή του να του απαγγέλλει Ερωτόκριτο, ενώ αυτή ασχολείται με το αρχείο του, που αποτελείται από προσωπικές σημειώσεις, έγγραφα, επιστολές, προκηρύξεις, άρθρα κ.ά., μέσα από τα οποία προσπαθεί κατά βάση να απαντήσει στο κύριο ερώτημα, γιατί τα Χανιά παρέμειναν υπό γερμανική κατοχή ένα σχεδόν εξάμηνο περισσότερο.

Η έννοια του αρχείου, όπως την έχει ορίσει ο Jacques Derrida, είναι ένα ταξινόμικό πλαίσιο που αποτελεί πηγή της ιστορίας, καθώς συνδυάζει το ιδιωτικό με το δημόσιο. Ο συλλέκτης του καθορίζει τι επιλέγει, τι περιλαμβάνει και κατά συνέπεια προκαθορίζει –έστω και εν μέρει– την ερμηνευτική αρχή με την οποία θα εξεταστεί το υλικό που συγκέντρωσε. Επομένως, ο έλεγχος του αρχείου δίνει πολιτική δύναμη. Η Βιργινία βέβαια, ανίδει από ιστορία, όπως δι-

λώνει η ίδια, ψάχνει επιπλέον και σε ιστορικά έργα ή χρονικά και συζητά με όσους μπορούν να της δώσουν πληροφορίες για την εποχή: έτσι, μεταξύ της κλίνης του γερο-Κριαρά, της προσωπικής και της οικογενειακής της ζωής, η αφηγήτρια μαθαίνει την ιστορία κυρίως των Χανίων την κρίσιμη περίοδο 1941-1945, από την ένδοξη Μάχη της Κρήτης ως την απελευθέρωση της πόλης.

Η Δούκα χαράζει δύο γραμμές εξιστόρησης, μια παραδοσιακή, που ωστόσο έλειψε για πολύ καιρό από τη λογοτεχνία, και μια πιο αντιηρωική και ίσως ρεαλιστικότερη. Αφενός, ο αγώνας για την ελευθερία, οι γενναίες ενέργειες κατά των Γερμανών, η θυσία χιλιάδων μαχητών και αμάχων, το κάψιμο δεκάδων χωριών αναδεικνύουν το κρητικό φρόνημα και καταυγάζουν την ηρωική πλευρά της τετραετίας, πλευρά που είχε μείνει για πολύ στα αζήτητα. Αφετέρου, προβάλλεται η μόνιμη τα τελευταία χρό-

---

Η Δούκα χαράζει δύο γραμμές εξιστόρησης, μια παραδοσιακή, που ωστόσο έλειψε για πολύ καιρό από τη λογοτεχνία, και μια πιο αντιηρωική και ίσως ρεαλιστικότερη

---

να διαμάχη γύρω από τον Εμφύλιο, έναν πόλεμο που σίγουρα είχε ξεκινήσει πριν από τη φυγή των κατοχικών στρατευμάτων, και η περίπτωση των Χανίων είναι ενδεικτική για το πώς η εθνικόφρων ΕΟΚ και ο αριστερός ΕΛΑΣ άλλοτε συμμαχούσαν και συμβιβάζονταν μπροστά στον κοινό εχθρό κι άλλοτε έριξαν και συγκρούονταν, ανοικτά ή συγκαλυμμένα. Πρωταγωνιστής στο έργο δεν είναι ο γερο-Κριαράς, όπως φαίνεται, αλλά η Κρήτη ή τα Χανιά πιο συγκεκριμένα,

αφού η εξιστόρηση της γερμανοκρατίας και ο αγώνας για τον έλεγχό τους μετά την απελευθέρωση είναι ο κεντρικός άξονας του μυθιστορήματος. Αυτή, όμως, η συγγραφική επιλογή κάνει ένα τέτοιο εγχείρημα μυθιστόρημα; Ο χρόνος του αφηγηματικού παρόντος και τα μυθοπλαστικά πρόσωπα έχουν περιοριστεί τόσο σε έκταση όσο και σημασία, σε αντίθεση με το πρώτο έργο της διαφανόμενης τριλογίας *Αθώοι και φταίχτες*, στο οποίο η ιστορία των αρχών του 20ού αι. και η μυθοπλασία που εκτυλίσσεται στις αρχές του 21ου ισορροπούν με επιτυχία. Στο *Δίκιο είναι ζόρικο πολύ*, ο αναγνώστης διαβάσει ατελείωτες σελίδες ιστορικού υλικού, βλέπει μπροστά του να παρελαύνουν ονόματα, μερικά από τα οποία έρχονται και ξανάρχονται, με σκοπό να καταλήξει μαζί με τη Δούκα στο οδυνηρό συμπέρασμα ότι, ενώ οι αριστεροί έκαναν συχνά υπομονή, οι εθνικόφρονες ήταν σχεδόν πάντα ύπουλοι, με αποκορύφωμα την ενέργεια του παρακρατικού Γύπαρη, επίσημου πλέον εντολοδόχου της κυβέρνησης, να ζητήσει από τους Γερμανούς την παράδοση των Χανίων, για να μην πέσουν στα χέρια του ΕΛΑΣ.

Αν σε ένα μυθιστόρημα η ιστορία επηρεάζει τη ζωή μας, αυτό πρέπει να συμβαίνει πρώτιστα ενδοκειμενικά, να έρχεται δηλαδή ο απόηχός της και να εξηγεί το παρόν. Αν το δίκιο της ιστορίας βαραίνει, αυτό πρέπει να φαίνεται πρώτα στη ζωή των μυθιστορηματικών χαρακτήρων και να μην είναι οι τελευταίοι αφηγηματικό άλλοθι για να γραφεί ένα non-fiction μυθιστόρημα ιστορικού τύπου. Μόνο η συγκίνηση που έρχεται στο τέλος καταφέρνει να γλυκάνει λίγο την αψάδα της ιστορίας. ■